

RAPORTUL DE MONITORIZARE

a progreselor obținute de Republica Moldova în implementarea
recomandărilor adresate în cadrul mecanismului ONU de
Revizuire Universală Periodică
pentru perioada octombrie 2011 – octombrie 2012

Scopul Raportului

Prezentul raport își pune drept scop monitorizarea progreselor obținute de Republica Moldova în implementarea recomandărilor adresate în cadrul mecanismului ONU de Revizuire Universală Periodică în cadrul sesiunii Consiliului pentru Drepturile Omului din octombrie 2011. Constatarea progreselor realizate și identificarea domeniilor fără progres va permite autorităților publice și societății civile să-și intensifice eforturile în vederea asigurării îndeplinirii recomandărilor restante.

Metodologia monitorizării

Echipa de monitorizare aplică un complex de metode și abordări pentru colectarea și analiza datelor, printre care:

- examinarea actelor normative și documentelor de politici, precum și a proiectelor acestora;
- consultarea rapoartelor și materialelor produse de autoritățile publice și instituțiile de stat;
- consultarea rapoartelor și materialelor produse de organizațiile societății civile și organizațiile internaționale;
- scanarea materialelor media și site-urilor oficiale;
- răspunsuri ale autorităților publice și instituțiilor de stat la solicitările oficiale de informații;
- întrevederi și mese rotunde cu reprezentanții autorităților publice și instituțiilor de stat;
- consultarea opiniei experților în domeniile relevante.

Datele agregate sunt analizate, grupate în mod tematic, expuse și comentate în privința conformării recomandărilor formulate în cadrul mecanismului de Revizuire Universală Periodică.

Introducere

În perioada monitorizată (octombrie 2011 – octombrie 2012) Republica Moldova a înregistrat câteva progrese vizibile în domeniile acoperite de recomandările Revizuirii Universale Periodice.

Pe 25 mai 2012 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat mult dezbătută Legea cu privire la asigurarea egalității (Legea anti-discriminare). Deși legea a fost adoptată în forma trunchiată, adoptarea ei constituie o premiză importantă pentru asigurarea nediscriminării în Moldova. Cu regret constatăm că adoptarea legii s-a datorat mai mult presiunilor „vectorului european” urmat de

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

P.O.Box 1678, MD-2045, tel.of. (+373 22) 830-780, Web-site: www.cido.org.md, E-mail: info@cido.org.md

guvernarea actuală a Republicii Moldova, decât conștientizării importanței acestei legi de către clasa politică. La fel, este de menționat, că ultima variantă a legii, care în final a fost supusă votării în Parlament, nu a fost consultată cu societatea civilă și publicul larg. În procesul de elaborare și adoptare a legii, autoritățile publice au acceptat și în mare parte s-au conformat presiunilor politice directe din partea Bisericii Ortodoxe din Moldova în vederea subminării legii. La fel guvernul de la Chișinău nu a depus eforturi suficiente pentru a informa publicul larg despre conținutul și importanța legii, lăsînd ultimul cu impresia că legea vine „să promoveze homosexualismul în Moldova” (un clișeu activ și insistent promovat de oponenții legii).

Pe 5 aprilie 2012 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Strategia Națională de Decentralizare, care pentru prima dată în istoria țării s-a declarat a fi elaborată din perspectiva drepturilor omului și egalității de gen. Anexele 2, 3, 4 la Strategie tratează conceptele abordării bazate pe drepturile omului, incorporării dimensiunii de gen, împuternicirii femeilor și a grupurilor vulnerabile.

La moment sunt efectuate consultări cu societatea civilă în vederea incorporării recomandărilor RUP în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014.

Capitolul 1: Recomandări ce țin de libertatea gândirii, de conștiință și religie

Recomandări pertinente :

- (73.3) Adoptarea unor măsuri suplimentare de promovare a comunicării inter-religioase și culturii publice de promovare a diversității socio-culturale și religioase (Thailanda);
- (73.27) Să dubleze eforturile pentru a proteja drepturile membrilor grupurilor religioase minoritare, etnice și sociale ... împotriva discriminării atât oficiale cât și sociale (Statele Unite ale Americii);
- (73.52) Adoptarea unor măsuri suplimentare de promovare a dialogului inter-religios și a diversității culturale (Maroc);
- (73.57) A asigura ca evenimentele publice planificate de către ... grupurile religioase și alte grupuri de drepturi ale omului sunt permise și securizate în mod adecvat de către poliție, în conformitate cu obligațiile Republicii Moldova asumate în cadrul legislației internaționale privind drepturile omului (Marea Britanie);
- (76.15) Să stabilească un cadru legal și măsuri necesare pentru a garanta libertatea religiei în țară, în special în învățământul public (Mexic).

Progrese

În general, cadrul legislativ național în bună parte este conform standardelor internaționale cu privire la libertatea gândirii, conștiinței și a religiei garantând tuturor persoanelor exercitarea dreptului la libertatea convingerilor sau a credinței religioase precum și apărarea acestui drept.

Acest fapt a fost constatat inclusiv și în Raportul final al Raportorului Special al ONU cu privire la Libertatea Religiei sau a Credenței în urma vizitei sale în Republica Moldova¹.

Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 garantează tuturor persoanelor dreptul la libertatea gândirii, conștiinței sau a religiei exercitat în spirit de toleranță și respect reciproc² precum și egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii fără deosebire de apartenență religioasă³. Mai mult ca atât, statul se obligă să respecte identitatea religioasă a cetățenilor săi creînd condițiile necesare pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea diferitelor religii sau credințe existente pe teritoriul său⁴. De asemenea, tot prin prevederi constituționale este consacrat dreptul tuturor persoanelor de a se asocia conform viziunilor religioase sau de credință formând culte religioase autonome și separate de stat, care se bucură de sprijinul acestuia în egală măsură⁵. Îndemnarea la ură și violență religioasă este în mod expres interzisă, iar acțiunile care încalcă această prevedere pedepsite conform legii administrative sau penale⁶. Referitor la educație, art.35, alin.8 din Constituție stipulează că învățământul public este laic, garantându-se dreptul individului de a opta pentru învățământ religios, părinților revenindu-le dreptul prioritar de a asigura educația religioasă a copiilor în conformitate cu propriile convingeri.

Legea cu privire la libertatea de conștiință, de gândire și de religie a fost modificată în decembrie 2011, pentru a corespunde în mai mare măsură standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului, Această modificare, în opinia majorității experților, este încă un pas înainte în ceea ce privește îmbunătățirea cadrului legislativ relevant.

În primul rând a fost modificată denumirea legii pentru a reflecta atât faptul că prin legea dată se protejează drepturile adeptilor religioși, cât și a persoanelor de altfel de credințe sau curente de gândire. Art.4 din legea redă practic fără nici o schimbare conținutul art.9 al Convenției Europene cu Privire la Drepturile Omului, unica diferență constînd în faptul că legiuitorul moldovean a considerat necesar să mai includă, tot în acest articol, un alineat suplimentar prin care este incriminat prozelitismul abuziv fără însă a da o definiție clară a acestui termen și a stabili criteriile de apreciere.

Au fost făcute, de asemenea, și modificări referitor la procedura înregistrării cultelor religioase și a părților lor componente. Este încurajator faptul că la ora actuală înregistrarea oficială a cultului

¹ A/HRC/19/60/Add.2, Raportul final al Raportorului Special al ONU cu privire la Libertatea Religiei sau Credenței, Heiner Bielefeldt, în urma vizitei sale în Republica Moldova, p.13, 14

² Republica Moldova, Constituția, din 29 iulie 1994, art.31, alin.1

³ Republica Moldova, Constituția, din 29 iulie 1994, art.16, alin.2

⁴ Republica Moldova, Constituția, din 29 iulie 1994, art.10, alin.2

⁵ Republica Moldova, Constituția, din 29 iulie 1994, art.31

⁶ Republica Moldova, Constituția, din 29 iulie 1994, art.32, alin.3

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

religios nu mai constituie o condiție obligatorie a dreptului de a exercita dreptul la libertatea manifestării unei credințe sau religii în privat sau în locuri publice⁷.

Un alt pas important făcut recent de către Republica Moldova, în vederea prevenirii și combaterii discriminării, precum și în stabilirea mecanismelor de asigurare a egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul țării, inclusiv pe criteriul de apartenență religioasă sau de credință⁸ a fost adoptarea în luna mai 2012 a Legii cu privire la asigurarea egalității, care urmează să intre în vigoare la 1 ianuarie 2013.

Rezerve, domenii fără progrese sau cu progrese ne semnificative

Cadrul normativ

Deși adoptarea modificărilor la Legea cu privire la libertatea de conștiință, de gândire și religie a îmbunătățit cadrul normativ relevant, un număr de puncte problematice a rămas nerezolvat.

Astfel prevederile legislative cu privire la înregistrarea entității religioase sau de credință nu oferă oportunități egale de înregistrare pentru grupurile de credință non-teiste. Acest neajuns a fost scos la iveală în urma cazului grupului Falun Dafa. Grupul dat nu se autoidentifică cu entitățile religioase teiste și nu dorește ca prin înregistrarea sa drept cult religios să transmită societății un mesaj eronat referitor la principiile grupului, care este de fapt constituit din adepți ai unei credințe non-teiste. Din motiv că Legea nu prevede alte opțiuni de înregistrare, în afară de înregistrarea în formă de "cult religios", grupul Falun Dafa a fost constrâns să se înregistreze ca organizație non-guvernamentală și, prin urmare, a fost nevoit să urmeze o procedură diferită față de celelalte grupuri teiste, iar în prezent se conformează Legii cu privire la organizațiile nonguvernamentale, care este în multe aspecte nefavorabilă pentru activitatea grupului. Acest tratament neadaptat la necesitățile acestui grup poate fi calificat drept o abordare discriminatorie.

O altă prevedere normativă care împiedică cultele religioase să se bucure de drepturile lor pe deplin este Hotărârea Guvernului nr. 306 din 30 mai 2000, care este deseori aplicată în mod arbitrar de către autoritățile publice locale atunci când reprezentanții cultelor religioase se adresează cu o cerere privind autorizarea schimbării destinației spațiului, în care este stabilit sediul cultului religios, din locuință individuală în spațiu de utilitate publică sau religioasă. Conform prevederilor regulamentului, pentru autorizarea schimbării destinației este necesar acordul tuturor vecinilor, însă nu este stipulat în baza căror temeuri vecinii pot justifica refuzul de a consimți la schimbarea destinației imobilului. De cele mai multe ori vecinii au prejudecăți și opinii eronate referitor la cultele religioase, mai ales cele considerate netradiționale pentru teritoriul Republicii Moldova și

⁷ A se vedea cazul *Masaev v. Moldova*, nr. 6303/5, din 12.08.2009. Conform Legii cu privire la cultele religioase din 1992, care era în vigoare la data înaintării cererii spre examinare a cazului de către Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, cultele religioase trebuiau să fie oficial recunoscute de către stat și înregistrate pentru a obține dreptul de a-și manifesta religia sau credința. În decizia sa finală, Curtea a hotărât că limitarea dreptului persoanei de a-și manifesta religia în privat sau în public, individual sau în comun cu alții pe motiv că religia a cărei adept este nu a fost înregistrată oficial constituie o imixiune ilegală a statului în dreptul persoanei la libertatea religiei sau credinței.

⁸ Republica Moldova, Legea cu privire la asigurarea egalității nr.121 din 25.05.2012, art.1, alin.1

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

refuză să dea acordul lor, fără a avea la bază o argumentare rațională. În asemenea situații autoritățile publice locale refuză eliberarea autorizației fără a investiga necesitatea și corectitudinea deciziei date.

Deși formal atît Constituția Republicii Moldova, cît și Legea cu privire la libertatea de conștiință, de gîndire și de religie garantează în mare parte drepturile și libertățile religioase sau de credință, este de menționat faptul că aceste prevederi deseori se limitează la cetățenii moldoveni. În acest context limitările impuse non-cetățenilor prezintă o situație de discriminare. Această situație trebui în mod neapărat modificată, iar prevederile referitoare la dreptul la libertatea religiei sau conștiinței trebuie extinse asupra tuturor persoanelor care se află pe teritoriul țării, indiferent de cetățenia acestora.

Deși recent au fost operate modificările la Legea cu privire la libertatea de conștiință, de gîndire și de religie, art. 19 al Legii prevede că fondatori ai unui cult religios pot fi numai cetățenii Republicii Moldova. Liderii grupurilor religioase sau de credință au declarat că această prevedere lezează mai ales drepturile persoanelor adepte ale unei religii sau credințe care încă nu a obținut cetățenie sau statut juridic oficial conform legislației naționale. Aceste persoane se află pe teritoriul țării pentru o perioadă determinată de timp și au necesitatea de a-și practica religia, însă ei practic nu se pot asocia și forma un cult religios. Drept exemplu ar putea servi studenții străini care își fac studiile la Universitatea de Stat de Medicină, studii care durează în medie 6 ani. Mai mult ca atît, prin art. 33 al aceleiași legi a fost impusă limitarea non-cetățenilor de a deține poziția de lider spiritual sau administrator al cultului religios. Unii dintre liderii grupurilor religioase au declarat ca aceasta este o imixiune directă în activitatea cultului religios, iar statul nu este în drept să facă acest lucru. Alți lideri religioși s-au plîns că această limitare îi împiedică să-și asigure cultul religios cu personalul duhovnicesc sau spiritual conform necesitățile credinței sau a religiei practicate.

Analiza declarațiilor făcute de reprezentanții autorităților publice arată că aceștia nu neagă că aceste prevederi au de fapt rolul unor instrumente de limitare a drepturilor și libertăților religioase prin filtrarea înregistrării cultelor religioase nedorite și controlul asupra activității cultelor de pe teritoriul țării, motivînd necesitatea unor asemenea limitări prin asigurarea securității și ordinii în stat. Asemenea abordare contravine principiilor fundamentale ale drepturilor omului.

În acest context, în constatările din Raportul final al Raportorului Special al ONU cu privire la libertatea religiei sau a credinței în Republica Moldova, d-nul Heiner Bielefeldt menționează faptul că "dreptul la libertatea religiei sau credinței este universal și inalienabil și nu poate fi în nici un caz dependent de cetățenia sau naționalitatea persoanei"⁹. Deși opinia Raportorului Special a fost consultată anterior modificărilor din decembrie 2011 la Legea cu privire la libertatea de conștiință, de gîndire și de religie, autoritățile publice au ignorat recomandarea dată și nu au eliminat condiția obligatorie a cetățeniei.

Statutul privilegiat al Bisericii Ortodoxe Moldovenești

⁹ A/HRC/19/60/Add.2, Raportul final al Raportorului Special al ONU cu privire la Libertatea Religiei sau Credinței, Heiner Bielefeldt, în urma vizitei sale în Republica Moldova, p.61

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

P.O.Box 1678, MD-2045, tel.of. (+373 22) 830-780, Web-site: www.cido.org.md, E-mail: info@cido.org.md

Redacția nouă a Legii privind libertatea gândirii, de conștiință și religie în continuare conține prevederi problematice în privința statutului „special” al Bisericii Ortodoxe din Moldova (BOM).

Conform art.15 al acestei legi, Biserica Ortodoxă din Moldova se bucură de un rol primordial și se recunoaște importanța deosebită a acesteia în viața Republicii Moldova. Deși Constituția consacră faptul că nici o parte din popor nu poate exercita puterea de stat în numele propriu¹⁰ și nici o ideologie nu poate fi instituită ca ideologie oficială a statului¹¹ totuși art. 15 din Legea privind libertatea gândirii, de conștiință și religie este în practică interpretată ca stabilirea în țară a religiei ortodoxe în calitate de bază valorică oficială. Conform Raportului elaborat de Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului cu privire la situația dreptului la libertatea gândirii, conștiinței și a religiei în Republica Moldova, argumentul „rolului deosebit și dominant al BOM” este motivul în baza căruia se săvârșesc abuzuri severe ale drepturilor și libertăților religioase ale celorlalte entități religioase și discriminarea celorlalți adepți ai grupurilor religioase minoritare sau credințelor nonteiste. Mai mult, atitudinea favorizantă pe care o are statul față de Biserica Ortodoxă din Moldova a fost subiectul deciziei CEDO referitoare la cazul Mitropolia Basarabiei v. Republica Moldova: “în relațiile sale față de cultele religioase sau de credință, statul are obligația de a rămâne imparțial și neutru....măsurile statului care favorizează un lider sau grup religios constituie lezare a drepturilor și libertăților religioase”¹². Se pare însă că autoritățile publice în continuare păstrează status quo în detrimentul grupurilor religioase minoritare.

Raportul CIDO cu privire la situația libertăților religioase în Republica Moldova arată că Biserica Ortodoxă din Moldova exercită o dominație puternică și evidentă asupra elaborării și adoptării politicilor de stat în domeniul drepturilor și libertăților religioase, precum și asupra altor politici publice importante (în domeniul egalității și nediscriminării, sănătății, educației, familiei, etc). De asemenea aceasta intervine în exercitarea dreptului la libertatea religioasă a altor grupuri religioase. Manifestarea unui asemenea comportament este incompatibilă cu principiile statului de drept și separării statului de biserică.

Guvernul Republicii Moldova nu întreprinde măsuri decisive pentru a opri intervenția BOM în viața politică, deși redacția nouă a Legii privind libertatea gândirii, de conștiință și religie interzice în mod clar orice activitate sau imixiune a cultelor religioase în viața politică. Acest lucru se întâmplă în pofida faptului că statul are și pîrghiile necesare de a contracara asemenea acțiuni, și anume la art.24 și art.25 ale Legii este prevăzut că activitatea cultelor religioase poate fi suspendată sau încetată pe cale judiciară, la cererea Ministerului Justiției, în temeiul imixiunii cultelor religioase în viața politică.

După toate aparențele la baza inacțiunilor statului stă dorința guvernanților de a-și consolida puterea politică și sprijinul electoral prin intermediul adepților Bisericii Ortodoxe din Moldova și a rețelei extinse de parohii din subordinea acesteia. Prețul unei asemenea „cooperări” este îndochinarea creștin-ortodoxă a politicilor publice, elaborarea cărora deseori contravine standardelor internaționale în domeniul drepturilor fundamentale ale omului. În unele domenii de

¹⁰ Republica Moldova, Constituția, din 29 iulie 1994, art.2, alin.2

¹¹ Republica Moldova, Constituția, din 29 iulie 1994, art.5, alin.2

¹² Cazul Mitropolia Basarabiei v. Moldova (2001), Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, § 116

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

interes general, Biserica Ortodoxă din Moldova determină autoritățile publice să înlocuiască normele de drept prin dogme religioase și reguli bisericești.¹³

Practica

Raportul CIDO cu privire la situația libertăților religioase în Republica Moldova constată un număr important de practici în domeniul asigurării libertăților religioase în Republica Moldova, care vin în contradicție directă cu standardele internaționale în acest domeniu.

În comentariile și răspunsul Republicii Moldova referitor la recomandările efectuate în Raportul final al Raportorului Special al ONU cu privire la Libertatea Religiei sau a Credenței, Heiner Bielefeldt, în urma vizitei sale în Republica Moldova¹⁴ reprezentantul guvernului Republicii Moldova a declarat că în conformitate cu noile actualizări ale Legii cu privire la libertatea de conștiință, de gândire și de religie, procedura înregistrării este una transparentă și echitabilă față de toate entitățile religioase sau de credință¹⁵. De asemenea, conform spuselor reprezentatului Ministerului Justiției intervievat în cadrul studiului, noua procedură de înregistrare a fost convenită împreună cu reprezentanții entităților religioase în urma unor dezbateri ample efectuate în comun sau cu fiecare cult în particular, precum și luând în considerare recomandările făcute de către Raportorul Special al ONU cu privire la Libertatea Religiei sau a Credenței în cadrul Mesei Rotunde a confesiunilor religioase, organizată cu ocazia vizitei sale de monitorizare. Bazându-se pe faptul că numărul cultelor religioase și a părților componente înregistrare în prima jumătate a anului 2012 a crescut considerabil, Ministerul Justiției a concluzionat că procedura este eficientă, simplă și rapidă, iar termenul de 30 de zile de la data depunerii documentelor de constituire prescris pentru eliberarea certificatului de înregistrare este unul rezonabil. De asemenea, reprezentantul Ministerului a ținut să menționeze faptul că termenul în care se eliberează certificatul de înregistrare este de cele mai multe ori mult mai scurt, totul în funcție de operativitatea cu care cultele religioase prezintă toate documentele de rigoare și volumul de lucru al Ministerului în perioada respectivă.

Datele acumulate din interviurile cu liderii grupurilor religioase și confruntate cu deciziile emise de Curte Europeană pentru Drepturile Omului pînă în anul 2009 în cazurile *Biserica Adevărat Ortodoxă din Moldova și alții v. Moldova*, nr. 952/03, din 27.02.2007 și *Fusu Arcadie și alții v. Republica Moldova*, nr. 22218/06, 17.07.2012, relevă faptul că pînă în anul 2009 statul obstrucționa în mod ilegal înregistrarea cultelor religioase prin refuzarea înregistrării din motive neprevăzute de lege sau interpretarea greșită a legii. În ambele cazuri Curtea a găsit Republica Moldova vinovată de lezarea dreptului la libertatea de religie sau credință.

¹³ A se vedea Raportul elaborat de Centrul pentru Informare în Domeniul Drepturilor Omului cu privire la Studiul dreptului la libertatea gîngirii, conștiinței și a religiei (Dreptul fundamental la libertatea religiei) în Republica Moldova, Chișinău, 2012, p.3

¹⁴ A/HRC/19/60/Add.2, Raportul final al Raportorului Special al ONU cu privire la Libertatea Religiei sau Credenței, Heiner Bielefeldt, în urma vizitei sale în Republica Moldova

¹⁵ A/HRC/19/60/Add.3, Raportul final al Raportorului Special al ONU cu privire la Libertatea Religiei sau Credenței, Heiner Bielefeldt, în urma vizitei sale în Republica Moldova, Addendum, Comentariile statului referitor la raport, p.5

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

Cu toate acestea în urma analizei rapoartelor existente în domeniul dat¹⁶, iese în evidență faptul că începînd cu finele anului 2011 procedura înregistrării într-adevăr decurge mai fluent, însă lent din cauza birocratizării exagerate. Cauzele invocate care duc la tergiversarea procesului sunt de cele mai multe ori minore, precum unele neconcordanțe lingvistice sau erori de ortografie în documentele prezentate, traduceri necalitative sau necorespunderea formei actului conform cerințelor legale. Alți reprezentanți ai cultelor religioase¹⁷ au declarat însă că sunt nevoiți să angajeze juriști profesioniști care le-ar oferi ajutor în colectarea pachetului de documente necesar deoarece procedura este una complicată și colectarea actelor necesare necesită mult timp. Aceasta pune o sarcină financiară destul de considerabilă pe umerii cultelor religioase sau de credință care doresc să se înregistreze. De asemenea s-a constatat că mai mulți lideri ai entităților religioase au fost obligați să prezinte documente specifice referitoare la dezvoltarea surselor de finanțare ale grupului, deși necesitatea prezentării unor asemenea acte este sub semnul întrebării din perspectiva legii și standardelor existente.

Cadrul instituțional

Cadrul instituțional național în domeniul asigurării libertăților religioase în continuare rămîne a fi fragmentat și în mai multe privințe neefectiv.

Comisia parlamentară permanentă pentru drepturile omului și relații interetnice

Comisia parlamentară permanentă pentru drepturile omului și relații interetnice în continuare rămîne practic invizibilă în ceea ce privește promovarea principiilor și standardelor drepturilor fundamentale ale omului.

În cadrul discuției cu reprezentanții Comisiei parlamentare permanente pentru drepturile omului și relații interetnice, s-a constatat că autoritatea legislativă este la curent cu situația și problemele cu care se confruntă grupurile religioase și de credință în Republica Moldova. Aceștia recunosc că statutul deputatului, ca reprezentant al voinței poporului, îi obligă să întreprindă acțiuni ferme în asigurarea drepturilor și libertăților religioase pentru toate persoanele în egală măsură însă, datorită faptului că o potențială tentativă de a elimina patronajul Mitropoliei Moldovei de pe scena politică s-ar solda cu pierderea electoratului, nici o fracțiune parlamentară nu este cointerensată să vină cu o astfel de inițiativă. Citat din cadrul interviului realizat: "Noi [autoritățile publice] nu ne prea amestecăm în treburile bisericii, biserica ne trebuie doar la alegeri".

Comisia parlamentară permanentă pentru drepturile omului și relații interetnice nu se regăsește nici în promovarea unei culturi a respectului pentru diversitatea religioasă. Din cadrul interviului rezultă faptul că autoritățile vor promova dialogul inter-religios doar în cazul în care vor apărea conflicte religioase majore, pînă atunci însă acest subiect nu este și nici nu va fi o prioritate.

¹⁶ A se vedea Raportul elaborat de Centrul pentru Informare în Domeniul Drepturilor Omului cu privire la Studiul dreptului la libertatea gîndirii, conștiinței și a religiei (Dreptul fundamental la libertatea religiei) în Republica Moldova, Chișinău, 2012

¹⁷ Din interviurile realizate cu reprezentanții Bisericii Baha'i și Biserica Metodistă

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

P.O.Box 1678, MD-2045, tel.of. (+373 22) 830-780, Web-site: www.cido.org.md, E-mail: info@cido.org.md

Autoritățile legislative percep situația religioasă în țară drept una liniștită, unicul pericol ar fi „islamizarea” țării, însă nici aceasta nu se prevede în curînd.

Capitolul 2: Recomandări ce țin de asigurarea egalității de gen

Recomandări pertinente :

- (73.18) Să continue promovarea egalității de gen ca o prioritate națională, care reflectă recomandarea Raportorului Special privind violența împotriva femeilor cu privire la accelerarea realizării egalității femeilor și bărbaților în toate domeniile (Turcia);
- (73.58) Să intensifice eforturile sale de a promova participarea femeilor în special în viața politică (Grecia);
- (75.18) Să continue consolidarea mecanismului național pentru promovarea femeilor prin capacitate financiară, umană și autoritate politică (Azerbaidjan);
- (76.6) Să asigure reprezentarea femeilor în structurile de stat electivă și administrative prin stabilirea unei cote minime pentru femei (Maroc).

Constatări

Progrese:

S-a elaborat un proiect de lege privind finanțarea partidelor politice, care prevede măsuri afirmative în vederea promovării egalității de gen. Astfel art. 27 (1) din proiectul de lege stabilește că din fondurile publice alocate finanțării publice a partidelor politice:

- c) 10 % - se distribuie partidelor politice care au promovat femei pe liste de candidați în alegeri parlamentare, proporțional cu numărul mandatelor obținute de candidate femei;
- e) 10 % - se distribuie partidelor politice care au promovat femei pentru funcțiile de consilieri locali de nivelul II (raioane și municipiul Chișinău) și primari, proporțional cu numărul mandatelor obținute în alegeri locale generale de candidate femei.

Deși, în cazul în care aceste prevederi vor fi legitimate, ele vor constitui un pas mic în direcția corectă, efectul lor va fi destul de limitat datorită ponderii minore a eventualelor finanțări publice în bugetul real al partidelor politice.

S-a mărit ponderea femeilor în cadrul Cabinetului de Miniștri de la 4,76% (o femeie din 21 membri ai Cabinetului) la 9,52% (2 femei). Deși este un progres, ponderea de 9,52% de femei în Cabinet este foarte marginală pentru un stat care tinde spre conformarea standardelor unui stat democratic bazat pe drepturile omului.

S-au elaborat modificări în Legea egalității de șanse între femei și bărbați, ce conțin unele prevederi care potențial vor putea avansa egalitatea de gen în special prin:

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

P.O.Box 1678, MD-2045, tel.of. (+373 22) 830-780, Web-site: www.cido.org.md, E-mail: info@cido.org.md

- consolidarea fostelor unități gender din cadrul autorităților publice prin crearea unor structuri instituționale noi – consiliilor coordonatoare în domeniul gender, constituite din unități gender din cadrul structurilor cu abilități de elaborare, promovare și monitorizare a politicilor în domeniul de activitate;

- abordarea mai fermă a fenomenului reclamei sexiste prin interzicerea publicării oricăror materiale și informații care prezintă imaginea unui anumit gen în manieră umilitoare a demnității și/sau conține un îndemn deschis sau ascuns la promovarea în diverse domenii a unui anumit gen în detrimentul altuia.

Analiza mai detaliată a amendamentelor, din perspectiva îndeplinirii recomandărilor pertinente ale RUP, va fi oferită în raportul de monitorizare următor.

În cadrul întrevederii cu reprezentanții Ministerului Educației s-au relatat următoarele progrese la capitolul promovării și asigurării egalității de gen în sistemul educațional:

În cadrul obiectului Istorie cu predare din cl.5, apare tema Femeia în epoca medievală, contemporană, modernă etc., Femeia în artă și literatură, Rolul femeii în istorie. Profesorii dispun de un ghid de predare în care este expres stipulată abordarea prin dimensiunea de gen.

În școli există și cursul opțional Educație pentru echitate de gen, care este puțin solicitat ca și multe alte cursuri opționale, care au un număr de 2 ore din totalul orelor de studii.

La orele de educație tehnologică divizarea pe grupuri se face din considerente de număr al copiilor, copii fiind liberi să aleagă direcția de studii.

În același timp în cadrul Ministerului Educației încă nu este implementată incorporarea perspectivei de gen în toate disciplinele educaționale.

Domenii fără progrese sau cu progrese ne semnificative :

În 2012 Republica Moldova a coborât 6 poziții în clasamentul mondial al egalității de gen, de la poziția 39 în 2011 la poziția 45 în 2012 (din 135), după cum se atestată în Raportul privind decalajul de gen (Gender Gap Report) pentru anul 2012. Acest regres semnificativ denotă lipsă de progres în domeniul asigurării egalității de gen în Republica Moldova. La capitolul împuterniciei politice a femeilor, Republica Moldova ocupă în clasament poziția 85 din 135, în rîndul țărilor din Africa și Asia.

Reprezentarea politică a femeilor rămîne mult sub nivelul angajamentelor asumate în baza Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. Conform angajamentelor respective până în 2015 în Republica Moldova trebuie atinse următoarele obiective:

- 30 % femei ca membrii parlamentului (la moment avem – 19,8% femei parlamentari);
- 25 % femei în consiliile raionale (la moment avem – 17,4% femei consilieri raionali);
- 25 % femei ca primari (la moment avem – circa 18,5% femei primari);
- 40 % femei în consiliile locale (la moment avem – 28,6% femei consilieri locali).

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

P.O.Box 1678, MD-2045, tel.of. (+373 22) 830-780, Web-site: www.cido.org.md, E-mail: info@cido.org.md

Astfel, la toate nivelele menționate mai sus de autoritate publică Republica Moldova este 1,35-1,5 ori sub angajamentelor asumate.

O situație și mai gravă există la nivel de președinți ai raioanelor (printre care femeile constituie doar 3%) și membri ai Cabinetului de Miniștri (printre care femeile constituie 9,52%).

Suplimentar, în cadrul alegerilor locale generale din 2011 s-a constatat o scădere a ponderii candidatelor-femei la funcția de primar de la 23,5% în 2007 la doar 18,9% în 2011 (-4,6 puncte procentuale).

La moment în Republica Moldova lipsesc măsuri afirmative legiferate care ar avea ca scop promovarea reprezentării politice paritare pentru femei și bărbați. O încercare de introducere a unei cote de 30% pentru listele de candidați înainte de alegerile locale din 2011 a eșuat din cauza lipsei de voință politică printre forțele politice aflate la guvernare (predominant constituite din bărbați).

Cota femeilor în economie este în continuare sub nivel de 50 %, care este explicată prin atitudini paternaliste și discriminatorii față de femei, inclusiv în domeniul de afaceri.

În Parlamentul Republicii Moldova în continuare nu există un organ care ar efectua analiza proiectelor legislative din perspectiva de gen, și care ar monitoriza implementarea Legii egalității de șanse între femei și bărbați.

În cadrul oficiului ombudsmanilor (Centrului pentru Drepturile Omului) la fel nu există un mecanism sau insistență în analizarea proiectelor legislative din perspectiva de gen, și în monitorizarea implementarea Legii egalității de șanse între femei și bărbați.

Biserica Ortodoxă din Moldova, precum și alte numeroase denominații religioase prezente în Moldova în continuare promovează un model patriarhal de relații între femei și bărbați în societate, iar autoritățile publice nu își asumă un rol de lider în promovarea unor noi modele, bazate pe principiul egalității de gen. Mai mult ca atât, autoritățile publice centrale se arată tot mai mult dispuse să promoveze îndoctrinarea creștin-ortodoxă a domeniului politicilor publice, inclusiv în domeniul familiei și drepturilor reproductive, în detrimentul drepturilor femeilor (amendamente propuse în legislația privind avorturile).

Sunt înregistrate cazuri de hărțuire sexuală, inclusiv la cel mai înalt nivel. Astfel, în august 2012 și-a dat demisia șeful Serviciului Hidrometeorologic de Stat, Ilie Boian, după apariția pe un post TV a imaginilor în care dl Boian mângâie și sărută o femeie. Abia după această dezvăluire, procurorul adjunct de la Procuratura Sectorului Centru, Oleg Afanasii a declarat că infracțiunea (imputată d-lui Boian) a avut loc în perioada 2010 - februarie 2012. Cauza penală a fost pornită abia în februarie, iar

în mai - încă una, deja în cazul altei victime. Cauzele penale pe ambele infracțiuni, conexe într-un singur dosar, se află la Judecătoria Centru.¹⁸

Din declarațiile și dezvăluirile produse putem constata că:

- 1) Organele de drept cunoșteau despre primul caz de hărțuire sexuală comis de dl Boian în 2010, însă nu au luat nici o măsură pentru a preveni activitatea infracțională în privința altor victime;
- 2) Ministrul Mediului, Gheorghe Șalaru, nu l-a concediat pe dl Boian prin procedură disciplinară din motivul încălcării legislației muncii, dar a admis „demisia de onoare”.

La momentul întocmirii prezentului raport, dl Boian încă nu era sancționat penal pentru cele comise.

Jurnaliștii au mai identificat cazuri similare de hărțuire sexuală la locul de muncă.¹⁹

Din cele expuse mai sus rezultă că autoritățile publice, inclusiv organele de drept, în continuare nu tratează problema hărțuirii sexuale ca un atentat grav la demnitatea femeilor și ca o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului. Cazuri nepedepsite, inclusiv la cel mai înalt nivel al conducerii statului, dau de înțeles celorlalți agresori că hărțuirea sexuală este admisibilă și că statul o va tolera.

La fel în continuare sunt înregistrate cazuri de abuz sexual în cadrul sistemului penitenciar,²⁰ ca și în anii precedenți²¹. Ca și în cazul hărțuirii sexuale la locul de muncă, agresorii din cadrul sistemului penitenciar nu sunt trași la răspunderea penală.

În ultimul an au fost înregistrate cazuri de plasare de către agenții comerciali în mun. Chișinău a reclamelor sexiste, după trecerea procedurii de avizare obligatorie în cadrul primăriei Chișinău. În aceste imagini în continuare sunt promovate rolurile de gen tradiționale, sau exploatate imagini de femei în calitate de obiecte sexuale, iar bărbații drept utilizatori și beneficiari ai acestor servicii. Aceste practici denotă lipsă de înțelegere a dimensiunii de gen în cadrul primăriei Chișinău, dar și lipsă de mecanisme efective de prevenire și curmare a cazurilor de plasare a reclamelor sexiste.

Capitolul 3: Recomandări ce țin de reforma instituției naționale de protecție a drepturilor omului

Recomandări pertinente :

- (73.7) Să asigure instituțiile naționale pentru drepturile omului cu mijloacele necesare, astfel încât acestea să-și poată îndeplini mandatul și implementa deciziile (Maroc);

¹⁸ http://www.publika.md/detalii-despre-scandalul-sexual-cu-implicarea-lui-ilie-boian--dosarul-pe-numele-sefului-shs--deja-pe-masa-judecatorilor_975601.html

¹⁹ <http://discriminare.md/istoria-mea/s-a-concediat-din-cauza-ca-era-hartuita-sexual/>

²⁰ <http://discriminare.md/reportaje/scandal-sexual-in-penitenciare-intre-adevar-si-minciuna/>

²¹ <http://iurnal.md/ro/news/-puscarea-noastra-cuibusor-de-nebunii-scandal-sexual-206520/>

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

- (75.15) Să analizeze posibilitatea de instituire a a unui organ național de drepturi ale omului pe deplin independent, în conformitate cu principiile referitoare la statutul instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului (Grecia);
- (75.16) Să-și consolideze Centrul pentru Drepturile Omului prin creșterea finanțării și numărului de personal, și în mod special prin asigurarea conformității acestuia cu principiile de la Paris (Spania);
- (75.17) Să consolideze transparența alegerii membrilor Biroului Ombudsmanului, bazată pe profesionalism (Maroc).

Constatări

Progrese:

Ministerul Justiției a elaborat un proiect de lege, care actualmente este supus consultărilor publice. La 25 noiembrie 2011 prin ordinul Ministrului Justiției nr. 509 a fost creat grupul de lucru pentru elaborarea amendamentelor la cadrul legislativ privind activitatea instituției naționale de protecție a drepturilor omului (Centrul pentru Drepturile Omului, CpDOM) și a Mecanismului Național de Prevenire a Torturii. Grupul de lucru este constituit atât din reprezentanți ai instituțiilor de stat (Centrul pentru Drepturile Omului, Ministerul Justiției, Ministerul Finanțelor, Ministerul Afacerilor Externe), cât și din reprezentanți ai societății civile. În lucrările grupului a fost implicat și un expert internațional – dl. Manfred Novak. Acest grup de lucru ulterior a fost extins, la el aderând reprezentanți ai altor ministere și organizații interesate.

Printre ideile principale care stau la baza fortificării instituției naționale de protecție a drepturilor omului este micșorarea numărului ombudsmanilor de la patru la unu, astfel consolidând ponderea instituției în cadrul sistemului organelor de stat și a societății în întregime.

În decursul procesului au avut loc consultări ample cu reprezentanții societății civile și cu organizațiile internaționale, în urma cărora au fost propuse mai multe recomandări, în special privind: a) asigurarea CpDOM cu mijloace necesare atât în scopul asigurării independenței instituției, cât și din perspectiva asigurării capacității de funcționare eficientă; b) asigurarea transparenței procesului de selectare a Ombudsmanului; c) măsuri de asigurare a independenței și apolitizării în selectarea Ombudsmanului.

Rezerve, domenii fără progrese sau cu progrese nesemnificative:

Instituția națională de protecție a drepturilor omului în formatul actual în continuare rămâne a fi o instituție slabă, puțin vizibilă în spațiul mediatic și puțin cunoscută de publicul larg. Instituția nu se manifestă ca actor cheie în promovarea inițiativelor noi ce țin de domeniul drepturilor omului.

Capitolul 4: Recomandări ce țin de asigurarea dreptului la studii

Recomandări pertinente :

- (73.9) Să încurajeze înțelegerea limbii de stat în cadrul întregii societăți (România);
- (73.22) Să furnizeze servicii sociale în ... accesul la educație pentru copiii aparținând celor mai vulnerabile grupuri (Uruguay);
- (76.11) Să sprijine și dezvolte programe de educație și instituții de limba maternă pentru minoritățile naționale (Federația Rusă);
- (76.12) Să mențină rețeaua instituțiilor de învățământ preuniversitar cu acces la educație în limbile minorităților, în conformitate cu recomandarea Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale vizînd garanții pentru drepturile minorităților etnice (Bulgaria).

Progrese

În ultimii 2 ani se observă o creștere a numărului școlilor cu predare în limba română pentru aolingvi. Au fost inițiative din partea unor părinți să includă predarea limbii române începînd cu grădinița. Actualmente Ministerul Educației este în proces de elaborare a curriculei pentru grădinițe.

ONG Asociația Națională a Trainerilor Europeni din Moldova (ANTEM) de comun acord cu Biroul Relațiilor interetnice au facilitat predarea limbii române pentru circa 1500 persoane în 2011.²²

Domenii cu regrese, fără progrese sau cu progrese nesemnificative:

Accesul efectiv al copiilor din grupurile vulnerabile la învățământ

În Republica Moldova în continuare sunt mulți copii care nu frecventează grădinița din motivul lipsei de bani pentru a achita „contribuția părintească” la plata pentru grădiniță. Astfel în majoritatea grădinițelor țării, autoritățile publice își asumă aproximativ 80% din costul întreținerii unui copil (20-25 MDL pentru fiecare copil pe zi), iar restul 20% (4-5 MDL pentru fiecare copil pe zi) se cer a fi achitate de către părinții. În condițiile zonelor rurale masiv afectate de șomaj, multe familii nu dispun de acei circa 100 MDL pe lună pentru a-și trimite copilul la grădiniță. Situația se agravează în cazul familiilor cu mai mulți copii sau familiilor monoparentale / conduse de femei. Aceste practici larg răspândite există în pofida prevederilor articolului 35, alin. (4) din Constituția RM, care stabilește într-un mod direct și clar că „(4) Învățămîntul de stat este gratuit”. Astfel aceste practici locale în efect exclud o bună parte a copiilor, care provin preponderent din grupurile cele mai vulnerabile, din sistemul învățămîntului pre-școlar, și acest lucru se întîmplă contrar Constituției și fără vre-o reacție din partea autorităților abilitate să supravegheze domeniul învățămîntului.

²² <http://bri.gov.md/index.php?pag=comunicate&opa=view&id=335&start=&l=>

Calitatea educației, în special pentru copiii din zonele rurale îndepărtate, rămâne a fi o problemă majoră. În unele localități se practică așa zisele „clase simultane”²³, care nu asigură calitatea înaltă a studiilor și astfel limitează șansele absolvenților la un trai decent.

Școlarizarea copiilor romi persistă în calitate de problemă nerezolvată. Într-un număr de localități cu un număr considerabil de romi, frecvența medie a copiilor romi în instituțiile pre-școlare și școlare deseori nu depășește rata de 30%. Copiii și părinții romi acuză un șir de probleme, inclusiv programul educațional neadaptat, dificultăți în comunicare între copii-vorbitori de limba romani și educatori care nu cunosc această limbă, îngrijorări din partea părinților romi în privința securității copiilor lor, cazuri de intoleranță din partea copiilor-neromi, părinților acestora, etc.

Optimizarea școlilor

Procesul de optimizare a instituțiilor de învățământ, realizat în ultimii doi ani, trezește mai multe îngrijorări din perspectiva asigurării dreptului la studii.

Sistemul de planificare și monitorizare a optimizărilor rămâne a fi unul fragmentat și imperfect. Astfel, în luna august 2012, cu mai puțin de o lună până la începutul noului an școlar, Ministerul Educației încă nu știa câte școli din țară urmau a fi optimizate. Pe 9 august 2012 consultantul în comunicare al Ministerului Educației a declarat pentru Publika TV că abia după 20 august, autoritățile de la Chișinău vor afla câte instituții de învățământ preuniversitar urmează să fie optimizate, câți elevi vor fi nevoiți să meargă la o altă școală și câți profesori vor trebui să-și caute un loc de muncă.²⁴

Începând cu 2011 încoace sunt raportate numeroase cazuri de lipsă de transparență sau proastă comunicare între autoritățile publice și părinții copiilor în privința optimizării instituțiilor locale de învățământ.²⁵ Asemenea cazuri s-au înregistrat în 2012 în comuna Olănești (raionul Ștefan Vodă), comuna Paladia (raionul Ocnița), în gimnaziul nr. 3 din sectorul Botanica (mun. Chișinău).

Deși se depun mai multe eforturi, rămâne problematică transportarea copiilor din localitățile cu instituțiile de învățământ optimizate la instituțiile în care aceștia au fost repartizați. Astfel se atestă cazuri de defectare rapidă a autobuzelor școlare asigurate (de exemplu, în cazul satului Parcani raionului Șoldănești)²⁶ sau de lipsă a transportului (cazul foștilor liceeni din satul Cania, raionul Cantemir, care acum sunt nevoiți să parcurgă pe jos acei câțiva kilometri între Cania și orașul Cantemir, în care au fost repartizați).

Limba română în Găgăuzia

²³ <http://prime.md/ro/news/optimizarea-scolilor-la-sate-intre-optimism-si-dezastru-2026989/> ; <http://www.timpul.md/articol/colile-cu-puini-elevi-raman-la-mila-statului-37604.html>

²⁴ http://www.publika.md/incertitudine-la-ministerul-educatiei-oficialii-nu-cunosc-deocamdata--numarul-scolilor-care-vor-fi-optimizate_978031.html

²⁵ De exemplu, <http://www.zdg.md/diverse/circ-in-tramvai/«hai-cu-noi-la-o-scoala-mai-buna»>

²⁶ <http://prime.md/ro/news/optimizarea-scolilor-la-sate-intre-optimism-si-dezastru-2026989/>

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

Cel puțin începînd cu anul 2011 se atestă probleme de calitate a predării limbii române în cadrul instituțiilor învățămîntului pre-universitar pentru elevii aparținînd minorităților etno-lingvistice. Astfel, în 2011 din 1050 de absolvenți ai ciclului liceal din Găgăuzia, 92 au picat examenul la limba și literatura română (8,76% din numărul total al absolvenților). După examinarea contestărilor depuse de acești elevi, 45 au rămas cu note insuficiente la limba și literatura română.

Acest număr mare de eșecuri la capitolul limbii și literaturii române în Găgăuzia indică o calitate nesatisfăcătoare a predării limbii române pentru elevii din Găgăuzia în cadrul instituțiilor învățămîntului pre-universitar. Este de menționat faptul că privarea absolvenților alolingvi de diplome de bacalaureat din cauza calității nesatisfăcătoare a predării limbii române este de fapt o discriminare dublă, deoarece acești absolvenți nu numai sunt limitați în oportunități de învățare a limbii române, dar și suplimentar sunt lipsiți de posibilitatea de a-și continua studiile la nivel universitar fără diplomă de bacalaureat.

Din informațiile disponibile la ora actuală, nu au fost identificate soluții sistemice pentru situații asemenea celor de acum un an cu absolvenții din Găgăuzia, care au picat examenul la limba română.

Modalitatea de verificare a calității predării limbii române alolingvilor o reprezintă doar examenul la disciplină. Direcția învățămînt preuniversitar al Ministerului Educației efectuează un număr foarte limitat de vizite frontale și foarte rar efectuează vizite repetate pentru a monitoriza implementarea recomandărilor anterioare. Astfel de măsuri de verificare a calității predării limbii române practic sunt fragmentate și nesistematice, și deci insuficiente pentru garantarea predării limbii române elevilor care aparțin minorităților etno-lingvistice.

Educația în limbile minoritare

Publicația statistică a Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova „Educația în Republica Moldova 2011/2012” relevă că:

- În anul academic 2011/2012 dintr-un număr total de 135 427 copii care frecventau grădinița, doar 209 copii (sub 0,2% din numărul total) își făceau studiile în alte limbi decît limba română sau rusă (104 – în limba ucraineană și 105 – în limba „evreiască”).
- În anul academic 2011/2012 dintr-un număr total de 380 220 elevi care își făceau studiile în școli de zi, gimnazii, licee, doar 785 elevi (0,2% din numărul total) făceau studii în alte limbi decît limba română sau rusă.

De menționat este, că potrivit Recensămîntului național general din 2004 pe malul drept al Republicii Moldova locuiesc aproximativ 800 mii persoane (23,5% din populația totală), a căror limba maternă nu este limba de stat. Din aceste 800 mii, pentru 380 mii limba maternă este rusa, pentru 186 mii - ucraineana, pentru 137 mii - găgăuza, pentru 54 mii - bulgara, și pentru mai mult de 21 de mii - alte limbi (limba romani și altele). Astfel, din acei zeci de mii de copii pentru care limba maternă este găgăuza, ucraineana, bulgara sau romani, doar 0,2% de copii au posibilitatea de a face studii în limba maternă. Acest lucru practic înseamnă că acei copii, a căror limbă maternă este alta decît cea rusă sau de stat, sunt nevoiți să învețe într-o limbă străină. Această situație afectează atât calitatea educației acestor copii, cât și păstrarea identității lor etno-culturale și lingvistice. În plus,

nivelul de predare a limbii de stat în școlile publice pentru aceste grupuri este adesea slab, ceea ce duce la dificultăți și mai mari de integrare în societate, și la discriminare în continuare pe piața forței de muncă și la participarea în viața politică.

Capitolul 5: Recomandări ce țin de asigurarea drepturilor culturale

Recomandări pertinente :

- (73.60) Să garanteze recunoașterea drepturilor minorităților etnice de a-și exprima propria cultură și identitate (Israel);
- (76,9) Să asigure libertatea mass-media, în special a acelor media care funcționează în limba minorităților naționale, inclusiv în limba rusă (Federația Rusă);
- (76.11) Să sprijine și dezvolte programe educaționale și instituțiile pentru minoritățile naționale în limba lor maternă(Federația Rusă);
- (76.12) Să mențină rețeaua instituțiilor de învățământ preuniversitar cu acces la educație în limbile minorităților, în conformitate cu recomandarea Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale vizînd garanții pentru drepturile minorităților etnice (Bulgaria);
- (76.13) Rugămintea să examineze posibilitatea de a accelera procedurile interne, necesare pentru intrarea în vigoare a acordului bilateral dintre Ucraina și Republica Moldova cu privire la drepturile minorităților naționale, semnat la Chișinău la 17 decembrie 2009 (Ucraina).

Progrese:

Pe 31 ianuarie 2012 s-au adoptat amendamente importante la Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015 (<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=339319>), în special în ceea ce privește instituirea funcției de mediator comunitar, pentru a facilita accesul femeilor și bărbaților de etnie romă la serviciile și instituțiile publice din comunitate. Experții apreciază acest document drept unul promițător și cu potențial în ceea ce privește asigurarea incluziunii romilor și diminuării discriminării față de reprezentanții acestei etnii.

Domenii cu regrese, fără progres sau cu progrese ne semnificative:

Asigurarea drepturilor culturale ale minorităților etno-lingvistice în continuare rămâne a fi un domeniul public „al nimănui”, în condițiile în care Biroul Relațiilor Interetnice tratează acest subiect ca domeniul al Ministerului Culturii, iar Ministerul Culturii îl tratează ca domeniu de activitate al Biroului Relațiilor Interetnice (BRI).

Cu regret menționăm că Biroul Relațiilor Interetnice își vede propria misiune doar în facilitarea organizării festivalurilor etniilor, zilelor culturii slave și altor activități culturale fragmentare. La nivelul Guvernului Republicii Moldova aparent nu există o înțelegere sau abordare complexă a

- Raportul a fost realizat cu sprijinul acordat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului (CIDO) este responsabil de conținutul raportului, iar opiniile prezentate în nici un caz nu reprezintă opinia oficială a PNUD -

P.O.Box 1678, MD-2045, tel.of. (+373 22) 830-780, Web-site: www.cido.org.md, E-mail: info@cido.org.md

domeniului drepturilor culturale ale minorităților etno-lingvistice. În continuare rămân deficitare sau fragmentare așa domeniul ca:

- studierea academică a limbilor și literaturilor minoritare, în special ucraineană, găgăuză, bulgară, romani;
- studiile în limbile ucraineană, găgăuză, bulgară, romani;
- locurile de muncă în limbile ucraineană, găgăuză, bulgară, romani;
- activitățile culturale sistematice la nivel local pentru vorbitori de limbile ucraineană, găgăuză, bulgară, romani;
- mijloacele de informare în masă în limbile minoritare.

În continuare în societate și în cadrul instituțiilor publice persistă abordarea subiectului drepturilor culturale ale minorităților etno-lingvistice din perspectiva integrării acestor minorități în cultura majoritară moldo-românească. În cadrul discursurilor publice deseori se operează cu ideea că Moldova este o țară a etnicilor moldoveni / români, iar celelalte etnii se așteaptă să se adapteze la majoritate. Această abordare neagă cu desăvârșire faptul că toți cetățenii Republicii Moldova sunt la ei acasă și au dreptul egal la afirmarea și promovarea propriei identități etno-culturale, și că statul are obligația pozitivă de a deschide și asigura oportunități în acest scop.

Mass-media în limbile minorităților etnice

Analiza raportului instituției publice naționale a audiovizualului TELERADIO Moldova (TRM) pentru anul 2011 și caietul de sarcini pentru 2012 relevă următoarele cifre:

Radio

Limba emisiunilor	2011	2012
Limba română	80,5%	80%
Limba rusă	15,1%	15,5%
Limbile etniilor minoritare	4,4%	4,5%

TV

Limba emisiunilor	2011	2012
Limba română	88,5%	90%
Limbile etniilor minoritare	11,5%	10%

De exemplu, din analiza grilei TV a TRM pentru săptămâna 1-7 octombrie 2012, este remarcabil faptul ca emisiunile in limbile minoritare ucraineană si găgăuză sunt doar de 30 min, acestea fiind reluate pe parcursul săptămânii de 3 ori, or aceasta înseamnă ca produsul media pentru aceste 2

limbi, nu depășește 30 min. săptămânal. În termeni cantitativi, dintr-un volum săptămânal de emisie 168 ore, emisiunile în limbile ucraineană și găgăuză constituie sub 1% pentru fiecare limbă.

Astfel putem constata că contrar obiectivului TeleRadio-Moldova privind asigurarea accesului la informație a tuturor categoriilor de populație, inclusiv a etniilor conlocuitoare, volumul produselor media în limbile minoritare este foarte limitat.

În acest context, se constată lipsa de progres în îndeplinirea recomandării pertinente din cadrul mecanismului RUP și continuarea practicii de discriminare a minorităților lingvistice (vorbitorilor de limba găgăuză, bulgară, ucraineană, romani) în ceea ce privește accesul la produse media în limba maternă.

Acordul bilateral între Republica Moldova și Ucraina privind minoritățile etnice

Ratificarea acordului bilateral între Republica Moldova și Ucraina din 17 decembrie 2009 privind minoritățile etnice este în stagnare. Documentul și/sau obiectivele curente vis-à-vis de acest proces, sunt de negăsit pe site-ul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene.

SITUAȚIA ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

73.4. Adoptarea măsurilor socio-economice relevante în vederea stimulării participării minorității rome în viața socială și pe piața muncii.

73.25. Adoptarea măsurilor concrete de combatere și prevenire a discriminării împotriva etnicilor rome.

Până în prezent autoritățile locale nu au întreprins careva măsuri eficiente de stimulare a participării minorității etnice rome la viața socială și economică. În linii generale, atitudine față de etnicii rome din regiune rămâne a fi una negativă.

Deosebit de îngrijorătoare este situația referitoare la realizarea dreptului la muncă și a drepturilor locale. În special, merită a fi menționată încălcarea dreptului la remunerație echitabilă și decentă.

Regiunea transnistreană se confruntă cu dificultăți economice și financiare considerabile, aceste probleme sunt rezultatul lipsei investițiilor financiare capitale în desfășurarea activităților economice în regiune, izolarea economică, lipsa piețelor de desfacere etc. De cele mai multe ori, angajații sunt forțați să își ia concedii îndelungate fără menținerea plății salariale (din cont propriu), fără a li se calcula careva întârzieri la plata salarială, care în mod normal ar trebui să constituie nu mai puțin de 25% din salariul minim. Unora dintre angajații care lucrează în baza contractelor individuale de muncă la întreprinderile din regiune nu le-a fost achitat salariul mai mult de 2-3 ani în șir. Mai ales în sfera comercială, lucrătorii sunt nevoiți să presteze servicii fără a avea la bază un raport de muncă legal înregistrat (neîntocmirea contractelor de muncă, lipsa mențiunilor relevante în carnetul de muncă al persoanei etc.). Lipsa încheierii unui contract de muncă în formă scrisă face dificilă sau chiar imposibilă recuperarea plăților salariale convenite prin intermediul unui proces judiciar; perioada angajării nu poate fi inclusă în stagiul de muncă al persoanei; nu se operează plățile aferente la fondul de pensii. În unele cazuri în contractul de muncă este indicat un salariu mai mic față de salariul de facto convenit, în asemenea situații este foarte dificilă demonstrarea în instanță judecătorească a încălcării dreptului la remunerație (în instanța de judecată poate fi reclamată doar suma de bani care este oficial trecută în actele contabile); dificultăți în justificarea veniturilor reale ale persoanei și a capacității de plată (de exemplu, la solicitarea unui credit bancar). Faptul că din contractul de muncă lipsesc stipulările referitoare la condițiile de muncă (locul de muncă, funcția deținută, regimul de muncă și de odihnă, mărimea salariului, concediile anuale, durata contractului) duce la abuzuri din partea angajatorilor. Astfel, aceștia își permit să ceară de la angajați îndeplinirea unor sarcini neconvenite în contract, fapt interzis de legislația actuală.

Cei mai vulnerabili în această situație sunt romii, deși numărul romilor încadrați în câmpul muncii este foarte redus. De cele mai multe ori, aceștia sunt nevoiți să-și câștige existența prin efectuarea unor munci ocazionale sau care nu necesită calificare profesională. Chiar și atunci când acești sunt înregistrați ca angajați oficiali în cadrul întreprinderilor municipale și de stat, deseori li se refuză plata concediilor medicale, le este încălcat dreptul de a beneficia de locuințe sociale în conformitate cu ordinea stabilită etc.

Cazul doamnei B., angajată a Î.M. „Parcul de autovehicule cu destinație specială din Bender”, servește drept exemplu clasic în acest sens. În decembrie 2011, aceasta s-a adresat către președintele

raionului cu o plângere prin care declară că a fost disponibilizată din funcție în mod ilegal, i s-a refuzat înregistrarea domiciliului în locuința de serviciu și stabilirea unui grafic de serviciu care i-ar fi permis să pregătească și să ducă copilul la grădiniță dimineața. După cum s-a constatat ulterior în cadrul investigațiilor, angajata B. este de origine romă și nu este considerată a fi „cetățeană” a regiunii transnistrene fiindcă nu are viză de reședință în teritoriu, pe lângă aceasta, crește și îngrijește singură doi copii, dintre care unul cu grad de dizabilitate. Doamna B. îndeplinea funcția de persoană de serviciu la întreprindere iar drept motiv invocat de către angajator la concediere au servit sancțiunile disciplinare pe care aceasta le-a primit cu câteva ocazii pe parcursul anului. Însă, întreruperea relațiilor de muncă a fost ilegală, angajatorul nu a investigat cauza în mod corespunzător și a încălcat prevederile procesuale referitor la atragerea angajatului la răspundere disciplinară. Pentru aceste încălcări, procuratura a inițiat un caz în instanța municipală de judecată în urma căreia directorul întreprinderii a fost atras la răspundere administrativă. La primirea citației oficiale referitor la inițierea procedurii administrative împotriva sa, directorul și-a exprimat indignarea, față de procuror, declarând că este pe nedrept atras la răspundere pentru concedierea unei „țigănci ușernice”.

Referitor la asigurarea cu spațiu locativ, s-a dovedit că prin ordinul directorului, emis la data de 27.05.2010, familiei B., în componența a trei persoane, i s-a dat în folosință o cameră în cămin în orașul Bender. Însă administrația întreprinderii a refuzat expres, prin același ordin, înregistrarea vizei de reședință a familiei în această locuință, fapt care constituie o încălcare vădită a legii. În urma disponibilizării ilegale, asupra femeii au fost exercitate presiuni cu scopul de a o determina să elibereze locuința. Aceste acțiuni contravin legislației locative din regiune prin care este prevăzut că persoanele singure care au în îngrijire copii minori pot fi evacuate din locuința pe care o ocupă numai după ce le este asigurată un loc de trai alternativ. Angajatorul a refuzat să întreprindă careva măsuri de înregistrare a vizei de reședință la locul de trai. Conform informației oferite de către procuratura orașului Bender, doamna B. va păstra în folosința personală camera din cămin necătfind la faptul că la moment s-a angajat la un post nou de lucru. Directorul întreprinderii sus-menționate nu a recunoscut abuzurile de drept săvârșite față de doamna B., încălcarea legislației muncii și a refuzat restabilirea acesteia în funcție. Până în prezent aceasta nu a obținut înregistrarea vizei de reședință în spațiul locativ pe care îl ocupă.

73.34. Întreprinderea măsurilor de combatere a violenței împotriva femeii, inclusiv prin sporirea capacității centrelor de reabilitare din țară și asigurarea accesului la servicii de reabilitare pentru victimele din regiunile rurale.

În orașul Bender, din regiunea transnistreană, nu există la moment nici un centru de reabilitarea a femeilor victime ale violenței în familie. În satele Proteagailovca, Homuteanovca, Ghisca și Varnița, care sunt de asemenea administrate de către autoritățile din Bender, la fel nu există nici un centru de reabilitare. Organele de drept din Bender mai sunt responsabile și de asigurarea ordinii publice în raionul Slobozia, satele Chițcani, Parcani (care este cel mai dens populat sat din regiune), Merenești, Blijinii Hutor etc., unde actualmente nu există nici un centru de reabilitare ale victimelor violenței în familie.

73.40 Elaborarea și implementarea strategiilor eficiente pentru copiii victime ale abuzurilor, neglijenței și a traficului de ființe umane, inclusiv asigurarea plăților compensatorii și reintegrarea în comunitate.

În cazurile de constatarea a abuzului sau altor forme de rele-tratamente săvârșite împotriva propriilor copii, instanțele judiciare din regiune emit sentințe de decădere a agresorilor din drepturile lor părintești și interzicerea coabitării ulterioare a copiilor și părinții care se fac vinovați de asemenea fapte. Însă, conform legislației locative persoanele care au singur loc de trai, nu pot fi evacuate forțat din propria locuință, care le aparține cu titlu de proprietate sau folosință, nici măcar pe un termen de scurtă durată. În consecință, prin aceeași hotărâre judecătorească, acordând prioritate normelor legislației locative, se păstrează reședința agresorului în aceeași casă în care locuiește copilul asupra căruia a fost decăzut din drepturile părintești. În cazurile date, nu sunt luate careva măsuri eficiente de a îndepărta pericolul asupra vieții copilului, sănătății și dezvoltării lui psihice.

În cazurile de violență în familie, victimele, de cele mai dese ori soția, concubina sau copii, se adresează la organele de poliție din regiune solicitând ajutor și protecție. Însă, din interviurile realizate cu victimele violenței în familie reiese faptul că de foarte multe ori organele de poliție refuză să întreprindă careva măsuri de prevenire și combatere a fenomenului violenței. Organele de poliție își motivează inacțiunile invocând faptul că „aceasta este o problemă care îi privește numai pe membrii familiei și care trebuie soluționată din interiorul acesteia”, sau „atâta timp cât nu există vătămare corporală gravă, fracturi sau omor – nu există nici infracțiune, și deci nu putem acționa”, sau se eschivează invocând circumstanțe dificile. Spre exemplu, una dintre victimele violenței în familie, a mărturisit că drept răspuns la plângerea de agresiune fizică din partea soțului înaintată organului de poliție, polițistul de serviciu a declarat că „în momentul de față nu dispun de combustibil și nu se pot deplasa la fața locului” și a închis telefonul. În acest mod, autoritățile statale limitează accesul la justiție și protecție eficientă a drepturilor victimelor violenței în familie.

75.24. Consolidarea programelor de instruire în domeniul drepturilor omului pentru colaboratorii organelor de drept.

Această recomandare a rămas în întregime nesatisfăcută. În momentul de față nu există nici un program de instruire în domeniul drepturilor omului îndreptat spre consolidarea cunoștințelor colaboratorilor organelor de drept din regiune. De cele mai dese ori, colaboratorii organelor de drept au doar o idee vagă referitoare la principiile ce țin de drepturile omului universal recunoscute prin tratate și convenții internaționale, nemaivorbind de asigurarea acestor drepturi în practică. Plîngerile depuse de către cetățeni, referitor la încălcarea drepturilor omului, sunt examinate de către autoritățile statale numai din perspectiva legislației penale, administrative și civile în vigoare pe teritoriul regiunii transnistrene. Organele subordonate Ministerului Afacerilor Interne și ale procuraturii nu duc evidența statistică a cazurilor de încălcarea a drepturilor minorilor, femeilor, persoanelor cu dizabilități etc. În registrele organelor de drept se regăsește doar informația referitor la numărul plîngerilor parvenite din partea persoanelor fizice, persoanelor juridice, asociațiilor obștești, organelor de control și monitorizare etc.

(75.15) Instituirea unui mecanism național independent de promovare și protecție a drepturilor omului conform principiilor de la Paris.

Instituția actuală a Ombudsmanului nu este în stare să își îndeplinească în mod eficient competențele sale pe teritoriul regiunii transnistrene. Mai mult de o mie cinci sute de cetățeni se adresează anual ombudsmanului după ajutor și protecție împotriva nelegiuirilor săvârșite. De cele mai multe ori, acțiunile ombudsmanului se limitează doar la emiterea unor recomandări, mai ales în partea ce ține de îmbunătățirea situației financiare, adresate instituțiilor vizate. De exemplu, în cazul unei plângeri referitoare la condițiile inumane de detenție, ombudsmanul le-a recomandat autorităților să mărească salariul personalului coloniei respective. Mai mult decât atât, acesta nici măcar nu întreprins careva vizite de monitorizare a condițiilor de trai în care se află deținuții.

Din cele menționate mai sus, putem concluziona că instituția actuală de protecție a drepturilor omului este una ineficientă.

Alte încălcări ale drepturilor omului

În regiunea transnistreană a fost înregistrat un caz de robie la una dintre fermele din teritoriu. Unul dintre lucrătorii ținuți în robie a reușit să evadeze și să se adreseze după ajutor organelor de poliție din satul Butor. Procuratura a inițiat investigarea cazului și a depistat circumstanțe care demonstrează încălcarea legislației muncii precum și multiple încălcări ale drepturilor și libertăților lucrătorilor fermei respective.

Din cele relatate de către lucrătorii afectați, ziua de lucru începea la orele șase dimineața și se sfârșea aproximativ în jurul orelor 22.00. Aceștia erau forțați să lucreze fără zile de odihnă, inclusiv de sărbători, simbăta și duminica. Locuiau toți lucrătorii împreună în aceeași cameră. La îndeplinirea sarcinilor erau de asemenea atrase și persoane cu o situație economică vulnerabilă precum și copii minori, care erau astfel constrânși de circumstanțe să accepte munca propusă, din cauza nivelului de trai sub limita sărăciei.

Administratorul fermei, a pus mâna în mod ilegal pe actele de identitate ale acestor persoane și le păstra ascunse în locuința sa. Lucrătorii evitau să se adreseze după ajutor către organele de poliție de teama unei răzbunări ulterioare. În cadrul investigațiilor a fost descoperit faptul că în unele cazuri, administratorul fermei a recurs la luarea în detenție a rudele lucrătorilor pentru a întoarce lucrătorul înapoi la muncă.